

Speuren en Ontdekken

Historisch Nieuwsblad van Ouder-Amstel

Duivendrecht, Ouderkerk, Waver

In dit nummer o.a.

**MONUMENT VOOR
JAN BENNINGH**

DE GROTE ONTGINNING
voordracht van Frans van Bork

**AASDOMSRECHT
IN AMSTELLAND**
Oud Fries ongeschreven
gewoonterecht

DE FIRMA DEUDEKOM
in Duivendrecht

OUDERKERK IN CUBA
Nog een schilderij van
Jacobus Storck ontdekt?

door Alex de Boer

Monument voor Jan Benningh

In de rubriek moNument probeer ik altijd historische onderwerpen te kiezen die te maken hebben met vandaag. Kortom, over de actualiteit van de geschiedenis. Op 27 september jl. vond de onthulling van het monument voor Jan Benningh plaats. Vlakbij de plek waar in de Bullewijk tot 1649 de Jan Benninghdam heeft gelegen. Nou, actueler kan de geschiedenis niet zijn. Op 27 september 1525, precies 500 jaar geleden, werd het Hoogheemraadschap Amstelland opgericht, dankzij Jan Benningh. Met de bouw van een ring van waterkeringen rondom Amstelland kwam een einde aan de eeuwenlange wateroverlast vanuit het Sticht (Utrecht). Maar waterbeheer is in ons laaggelegen polderland van alle tijden. En actueler dan ooit, gelet op de mogelijke gevolgen van de klimaatverandering. Waterbeheer is vooruitkijken en daadkracht tonen. De onthulling van het monument voor Jan Benningh is behalve symboliek ook een krachtige boodschap: hoe houden we in de toekomst droge voeten? Met visie, samenwerking en doorpakken! Dat is wat Jan Benningh al deed.

afb. 1 Het Huis Kostverloren anno 1630. Abraham Rademaker 1727.

Jan Benningh

Mr. Jan Benningh Jansz. (± 1465-1537) was in Amstelland een belangrijk man. Hij was in 1492 schepen van Amsterdam en vervolgens van 1495 tot 1509 schout van Amsterdam. Daarna was hij van 1510 tot 1533 raadsheer in het Hof van Holland in Den Haag, het hoogste rechtcollege in het graafschap Holland. Benningh was getrouwd met een rijke boerendochter uit Diemen. Rond 1500 woonde hij aan de Amstel in een fraaie hofstede op de plek van Kostverloren, toen waarschijnlijk Brillenburg geheten. (afb. 1) Hij was grootgrondbezitter in Nieuwer-Amstel.

De grote verdienste van Jan Benningh is dat hij in actie kwam, omdat er al zo lang zo weinig gedaan werd aan het beperken van de wateroverlast in Amstelland. Daar had hij zelf natuurlijk ook belang bij als grondbezitter en verpachter van boerenland. Water was een enorm probleem in die tijd. De zeespiegel steeg in de tweede helft van de vijftiende eeuw. De combinatie van stijging van de zeespiegel, klimaatverandering en bodemdaling zorgde voor veel wateroverlast in Amstelland. Dat de boeren in het Sticht ook nog eens clandestien hun overtollig water gingen lozen op de Amstel maakte de ramp compleet. Vanaf eind 12^e eeuw was het hommeles tussen Amstelland en Utrecht. Dammen werden aangelegd en weer doorgestoken. Dat ging een paar honderd jaar zo door. Jan Benningh probeerde jarenlang in goed overleg de boeren in het Sticht mee te krijgen, maar dat mislukte. Uiteindelijk wist hij in 1524 de afvoer naar Amstelland te blokkeren door in het Gein, de Bullewijk en de Oude Waver dammen op te werpen, een doelbewuste escalatie. (afb. 5) De boeren uit het Sticht kwamen meteen in opstand. Vervolgens deed Jan Benningh een beroep op zijn connecties met het landsbestuur. Met succes. De steun van de centrale overheid gaf de doorslag. Met hulp van landvoogdes Margaretha van Oostenrijk¹ werd op 27 september

1 Margaretha van Oostenrijk (1480-1530) was tweemaal landvoogdes, van 1507 tot 1515 en opnieuw van 1519 tot 1530. Haar regering zetelde in Mechelen, België.

1525 het Hoogheemraadschap Amstelland opgericht. Er kwam een ring van waterkeringen om Amstelland. De dammen in het Gein en de Waver moesten weg, maar de dam in de Bullewijk mocht blijven. Het Hoogheemraadschap van Amstelland kreeg het octrooi op de schouw van Amstelland en het Nedersticht. En zo konden de Stichtse boeren blijvend onder druk gehouden worden. Jan Benningh heeft zich onvergetelijk gemaakt door zich decennialang onvermoeibaar in te zetten voor het verbeteren van de waterhuishouding in Amstelland.

Paul Hiel heeft in het afgelopen augustusnummer van *Speuren en Ontdekken* (nr. 141), uit de doeken gedaan waar zo'n 125 jaar lang de Jan Benninghdam heeft gelegen, namelijk in de Bullewijk in Ouderkerk, waar de Hoger-Amstellaan uitkomt op de Julianalaan. Pas in 1649 kwam er in de Bullewijk een vrije doorvaart voor het scheepverkeer. De dam werd toen namelijk vervangen door een houten ophaalbrug, de huidige Korte Brug. Op 26 juni 1525 bracht Jan Benningh verslag uit aan zijn Amstellandse opdrachtgevers. Hij was erin geslaagd om met vrijwel alle belanghebbenden een blijvende regeling te treffen, die de wateroverlast

in Amstelland zou beëindigen. "Ik heb met de hulp van God, den Keizer ende Landvoogdes, de zaken zoo beleid, dat Amstelland thans, op weinig na, van de waterplaag is verlost". De keizer was Karel V, de landvoogdes was Margaretha van Oostenrijk.

Onthulling monument

Maar nu weer terug naar zaterdag 27 september jl. Het was een mooie, zonnige nazomerdag. Dijkgraaf Joyce Sylvester en burgemeester Susanne de Roy van Zuidewijn onthulden samen het monument, omringd door een groot aantal toeschouwers.² Op afb. 2, 3 en 4 ziet u een paar foto's gemaakt op die dag.

De oprichting van het monument was een initiatief van het Waterschap Amstel, Gooi en Vecht en het Historisch Kwartier Ouderkerk. En het werd een echt feest.

Dijkgraaf Sylvester en burgemeester De Roy van Zuidewijn benadrukten in hun toespraken het belang van wat Jan Benningh tot stand heeft gebracht. Dat je het behoud van een toekomstbestendige leefomgeving niet kunt realiseren zonder een goed partnerschap van alle belanghebbende partijen. Het monument van Jan

afb. 2 Het monument voor Jan Benningh.

2 Joyce Sylvester is sinds 1 november 2022 dijkgraaf van het Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, de rechtsopvolger van het Hoogheemraadschap Amstelland. Susanne de Roy van Zuidewijn is burgemeester van Ouder-Amstel sinds 19 december 2024.

afb. 3 Jan Benningh, burgemeester Ouder-Amstel, dijkgraaf AGV, Ad van Fessem en kunstenaar Elly de Jong.

afb. 4 Dijkgraaf en burgemeester peinen over watermanagement.

Benningh staat voor goed bestuur, voor politiek draagvlak dat problemen tijdig signaleert en weet op te lossen. Om droge voeten te houden in Amstelland is de komende eeuwen samenwerking en partnerschap onontbeerlijk. En het gaat niet alleen om bescherming tegen wateroverlast, maar ook om de waterkwaliteit en schoon drinkwater.

Ad van Fessem zorgde, namens het Historisch Kwartier, op enthousiaste wijze voor de verbindende teksten. En er was een kleurrijk optreden van Elly de Jong, kunstenaar en ontwerper van het monument. Elly over haar ontwerp: “Ik heb Jan Benningh neer-gezet als een daadkrachtig figuur. Hij vertelt met een

breed en uitnodigend gebaar zijn overtuigende verhaal aan eenieder die het wil horen. Hij wijst met zijn ‘aanwijshandje’ net als op de kaarten die te zien zijn in het museum. Hier, hier in de Bullewijk moet een dam komen! En hier heeft indertijd gedurende honderd jaar een van de drie dammen gelegen die ons beschermden voor het water uit het Sticht (Utrecht)”. Het 500-jarig jubileum van het Waterschap bracht met het monument voor Jan Benningh een prachtig cadeau naar Ouder-Amstel.

Lezing Frans van Bork

Het feest ging verder in de Amstelkerk. Zo’n kleine 150 mensen togen naar de Amstelkerk voor de lezing van Frans van Bork³, ‘De Grote Ontginning en Jan Benningh’. Ad van Fessem heette iedereen welkom: ‘Wij zijn allemaal Amstellanders’. De Amstelkerk staat op de oudste plek van Amstelland. Hier is het ooit begonnen. Het Historisch Kwartier is trots op de samenwerking met het Waterschap. In een half jaar tijd zijn we van idee en ontwerp naar realisatie gesneld. Geweldig!

De lezing van Frans van Bork is opgenomen in het artikel ‘De Grote Ontginning...’ door Peter Hofland geschreven op basis van de lezing. U vindt het op pagina 110 in dit nummer van *Speuren en Ontdekken*.

Aan het eind van de bijeenkomst kreeg iedereen een Jan Benninghbroche, gemaakt door Elly de Jong. En er was natuurlijk de feestelijke borrel na afloop. 500 jaar waterschap... Ja, er was echt wat te vieren.

afb. 5 De drie dammen. Links onder Amsterdam, midden onder Amstelveen, in het midden Ouderkerk, boven Abcoude. Tekst bij de drie ‘handjes’: dam in de holendregt (moet zijn bullewijk-red.), dam in de waver, dam int geijn.

3 Frans van Bork is politicoloog en voormalig bestuurslid van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden. Auteur van diverse historische publicaties o.a. over de veenontginning in Holland en Utrecht.

afb. 6 Frans van Bork met zijn publiek in de Amstelkerk.

Een paar reacties:

Paul Hiel: “Zo’n dag is het resultaat van veler inspanning en bijdragen. Wat me het meest voldoening geeft is, dat net als met het realiseren van de contouren rondom de Amstelkerk, het allemaal begint met een idee. Namelijk, hoe zou het zijn als we aandacht schenken aan Jan Benningh middels een monument, in dit geval? Dat het geweldig mooie en in het oog springende monument en de Jan Benninghdag zelf zo snel gerealiseerd zijn, vind ik echt de vrucht van wat samenwerking binnen het Historisch Kwartier mogelijk maakt. De geschiedenis wordt zo steeds meer zichtbaar. Echt top! Dit blijft me het meest bij en inspireert me het meest.”

Ad van Fessem: “Ik vond het evenement een heel mooi resultaat van onze samenwerking binnen het Historische Kwartier met het Waterschap Amstel Gooi en Vecht. Allemaal om de ‘Amstellanders’ een idee te geven wie Jan Benningh was en wat deze ‘waterstrategie’ voor onze omgeving heeft betekend.

En hoe historisch bewustzijn je meer verbondenheid geeft met de plek waar je woont. Verder heeft Elly de Jong natuurlijk een fantastisch monument neergezet.”

Tot slot

Jan Benningh werd ook in zijn tijd ‘gewaardeerd’. Want op 7 augustus 1526 stelde Landvoogdes Margaretha vast dat Jan Benningh veel tijd en geld besteed heeft om Amstelland te verlossen van het overvloedige water. Zij geeft twee raadsheren opdracht om met de ingelanden van Amstelland de kosten van Benningh en anderen vast te stellen en hen passend te belonen voor hun arbeid.

Jan Benningh zelf: “Hierin nu heb ik gewerkt van den dag af dat mij procuratie is gegeven tot heden toe. Ik heb veel kosten gedaan, veel moeite gehad en vele vijanden gekregen, vooral in het Sticht, waarvoor ik wel eenige recompense behoor te genieten, behalve de terugbetaling mijner gedane kosten, die uit mijne rekening zullen blijken...” En zo werd hij beloond.

Herkomst afbeeldingen

- 1 Rijksmuseum RP-P-AO-8-33A-1.
- 2 Piet de Boer.
- 3 Ed Lonnee, Waterschap AGV.
- 4 Marion Kiewik.
- 5 www.archieven.nl (Historisch archief van Waterschap Amstel, Gooi en Vecht). Handgetekende kaart in kleur van waterlopen en de Ring van Amstelland, met aangrenzende gebieden van Delfland, Rijnland, Schieland en Gooiland, 1772.
- 6 Ed Lonnee, Waterschap AGV.